

אשרי תמימי דרך

ויקרא רבה פרשת ויקרא, פרשה ב סימן י

"מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם" (ויקרא א ב) - ברוך המקום שֶׁסָפַר עצמו עם הצדיקים הראשונים.¹ אדם העלה שור על גבי המזבח, שנאמר: "וְיָטִיב לְה' מְשׁוֹר פֶּר מִקֶּרֶן מִפְּרִי" (תהלים סט לב).² נח קיים מה שכתוב בתורה, שנאמר: "וַיִּבֶן נֹחַ מִזְבֵּחַ לַה' וַיִּקַּח מִכָּל הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה וּמִכָּל הָעוֹף הַטְּהוֹר וַיַּעַל עֹלֹת בַּמִּזְבֵּחַ" (בראשית ח כ).³ אברהם קיים את התורה כולה, שנאמר: "יַעֲקֹב אֲשֶׁר שָׁמַע אֲבִרְהָם בְּקִלְי וַיִּשְׁמֹר מִשְׁמֵרְתֵי מִצְוֹתַי חֲקוֹתַי וְתוֹרֹתַי" (בראשית כו ה) - שהוא עשה קרבן והקריב איל.⁴ יצחק קיים מה שכתוב בתורה והשליך עצמו לפני אביו כשה זבוח.⁵ יעקב קיים מה שכתוב בתורה, שנאמר: "וַיִּתְּנוּ אֵל יַעֲקֹב אֶת כָּל אֲלֹהֵי הַנֶּכֶד אֲשֶׁר בְּיָדָם ... וַיִּטְמֹן אֹתָם יַעֲקֹב תַּחַת הָאֲלֹהֵי אֲשֶׁר עִם שָׂכָם" (בראשית לה ד).⁶ יהודה קיים מה שכתוב בתורה, שנאמר: "בֹּא אֵל אֶשֶׁת אַחִיךָ וַיִּבֶס אֹתָהּ וְהָקַם זֶרַע לְאַחִיךָ" (בראשית לח ח).⁷ יוסף קיים מה שכתוב בתורה, שנאמר: "כבד את אביך וגו', לא תרצח לא תנאף לא תגנוב לא תענה לא תחמוד" (שמות כ).⁸

¹ עניין זה שהקב"ה סופר עצמו או נמנה עם הצדיקים, יובן בסוף המדרש. ויש שמגיהים פה ספר עצמו עם הצדיקים, היינו שגילה להם את דיני התורה קודם נתינתה בסיני, אך נראה שהגרסה ספר עצמו עדיפה, משום שהיא מסתדרת טוב יותר עם סיום המדרש "והם עשו אותה מאליהם" וזהו שבחם שהגיעו לתורה (ולאמונה) מעצמם ולפיכך נמנה איתם הקב"ה, כביכול הצטרף אליהם.
² פסוק זה נדרש במספר מקומות על השור שאדם הראשון הקריב. ראה למשל תוספתא חולין פרק ג הלכה כ: "איזה שור שקדמו קרינו לטלפיו? זה פרו של אדם הראשון, שנאמר: ותיטב ל"י משור פר מקרין ומפריס". ובגמרא שבת כח ע"ב: "אמר רב יהודה: שור שהקריב אדם הראשון קרן אחת היתה לו במצחו, שנאמר: ותיטב לה' משור פר מקרין מפריס". אך עפ"י המקרא, הבל הוא המקריב הראשון ואין שום אזכור במקרא שאדם הראשון הקריב קרבנות.
³ ראה מדרש אגדה (בובר) בראשית ח כ שקרבנות אלה היו חלק מהשבועה שנח השביע את הקב"ה שלא יביא עוד מבול על הארץ: "ויבן נח מזבחה. בנה מזבח והעלה עולות, כדי שיכרית ברית עמו שלא יוסף עוד להכות את כל חי כאשר עשה". ראה דברינו [שבועת נח - קץ העונש הטוטאלי? בפרשת נח](#).
⁴ על האבות שקיימו את התורה, אברהם בפרט (שים לב שהפסוק שהוא מצטט מבראשית כו נאמר ליצחק), כבר הרחבנו לדון בדברינו [קיימו האבות את התורה](#) בפרשת תולדות. וכאן, חשוב לדרשן לכלול בקיום זה גם את האיל שאברהם הקריב בתום מעשה העקידה, שהרי אנחנו עומדים בספר ויקרא העוסק בעבודת הקרבנות במשכן. שים לב איך הוא מבליע את הקרבת יצחק - "עשה קרבן" ומעניין גם מדוע איננו מונה את ברית בין הבתרים. מנגד, יש שמדגישים שככלל האבות לא הקריבו קרבנות, כמו למשל המזבח שעשה אברהם בכניסתו לארץ (בראשית יב ז, ח, שני מזבחות!) וכן אחרי פרידתו מלוט וההבטחה החוזרת על הארץ (בראשית יג יח), בהם לא מוזכרים כלל קרבנות. אבל אנחנו כאמור בתחילת ספר ויקרא וחשוב לדרשן להראות שנושא הקרבנות, שבני ישראל מצוים עליהם בו, הוא לא רק המשכיות ורצף מבריאת העולם ותקופת האבות, אלא גם חלק בלתי נפרד מקיום התורה ומצוותיה.

⁵ בדומה לאברהם אבינו, גם יצחק בונה מזבח כמעשה של הכרת הטוב וחיידוש הבטחת הארץ (בראשית כו כה), אבל גם שם אין קרבנות ולא נותר אלא לחזור שוב לעקידה. אך יש לשאול, מה במעשה זה שהסכים יצחק להיעקד יש קיום "מה שכתוב בתורה"? ראה גמרא תענית דף ד ע"א שיוצאת חוצץ נגד 'הקרבתה' של בת יפתח וגם המקרה של הקרבת בנו של מישע מלך מואב שבגינו יצא הקצף על ישראל (מלכים ב ג כז). וכל זאת על בסיס הפסוק בירמיהו ז לא (וכן יט ה ולב לה שם): "אֲשֶׁר לֹא צִוִּיתִי וְלֹא עֲלֵתָה עַל לְבָי: אֵין זֹאת אֵלֵא שִׁיחֶק כֵּאֵן הוּא סַמֵּל לַנְּכוֹנֹת לַמִּסְרֹת נַפֶּשׁ וְהַדְרָשָׁן מְכוּוֹן לְדוֹרוֹ וְלַמְעִשֵׁי קִידוּשׁ הַשֵּׁם שְׁבַתְקוּפָתוֹ. זֹאת, עוֹפִי הַמִּשְׁנָה בְּמִסְכַּת בְּרִכּוֹת פֶּרֶק ט מִשְׁנָה ה: "וְאֵהַבְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לִבְבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מַאֲדְךָ ... בְּכָל נַפְשְׁךָ אֵפִילוֹ הוּא נוֹטֵל אֶת נַפְשְׁךָ". וְהִסְפִּיר הַיְדוּעַ עַל רַבִּי עֲקִיבָא בְּגַמְרָא בְּרִכּוֹת דָּף ס"א ע"ב. ע"פ, על דמותו של יצחק כבר הרחבנו בדברינו [יצחק אבינו](#) בפרשת תולדות.

⁶ ושלווה פסוקים אחרים זה כתוב: "וַיִּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא לְמִקְוֹם אֵל בֵּית אֵל כִּי שָׁם נִגְלוּ אֱלֹהִים בְּבָרְחוֹ מִפְּנֵי אַחִיר" שאולי אליו מתכוון הדרשן. אבל גם כאן, שוב ללא קרבנות. ואם נשאיר את הפסוק שמובא במדרש, אפשר שיעקב "קיים מה שכתוב בתורה" בכך שביער עבודה זרה והקשר הוא הציווי בשמות כב יט: "זָבַח לְאֱלֹהִים יִחְרַם בְּלִתִּי לֵה' לְבָדוֹ". יש קשר ברור, אפילו התניה, בין אי-זביחה לאלהים אחרים (עבודה זרה) ובין זביחה לשם ה' (עבודת הקרבנות). ראה מכילתא דרבי ישמעאל משפטים - מסכתא דנזיקין פרשה יז שמפסוק זה לומד רבי שמעון בן יוחאי על איסור שיתוף. ובשמות רבה מג א מובא שפסוק זה שימש עילה למשה לשבור את הלוחות. אז אולי מכך שיעקב מבער עבודה זרה, מסיק הדרשן שאח"כ הקריב קרבנות על מנת ליחד את שם ה'. אלא שכאמור, אין הקרבת קרבנות גם שם, רק בניית מזבח כיצחק האבא ואברהם הסבא. ולפלא שהדרשן לא מביא פסוק מפורש שיעקב זובח זבחים ערב ירידתו למצרים: "וַיִּסַּע וַיִּשְׂרָאֵל וְכָל אֲשֶׁר לוֹ וַיָּבֹא בְּאֶרֶץ שֶׁבַע וַיִּזְבַּח זִבְחִים לְאֱלֹהֵי אֲבִיו וַיִּחַק" (בראשית מו א)!

⁷ פה, אצל יהודה, נראה שהדרשן נלאה מלמצוא קשר כלשהו לעניין קרבנות ומתמקד רק בקיום התורה. מה עוד שלא יהודה הוא שעליו חלה מצוות הייבום, אלא אונן ושלח האחים של ער. יהודה רק מורה לעשות כך.

⁸ על יוסף שקיים את התורה, נכון יותר את עשרת הדברות, ראה מכילתא דרבי ישמעאל בשלח - מסכתא דויהי פתיחתא: " ... ולא עוד אלא שהיה מהלך ארונו של יוסף עם ארון חי העולמים והיו עוברים ושבבים אומרים: מה טיבן של שני ארונו הללו? והם אומרים להם: זה ארונו של מת זה ארונו של חי העולמים. ואומרים להם: מה טיבו של מת להלך עם ארון חי העולמים? ואומרים להם: המונח בארון זה, קיים מה שכתוב במונח בארון זה. במונח בארון זה כתיב: אנכי ה' אלהיך (שמות כ ב) וביוסף כתיב: התחת אלהים אני (בראשית נ יט). במונח בארון זה כתיב: לא יהיה לך אלהים אחרים וביוסף כתיב: את האלהים אני ירא. כתיב: לא תשא וביוסף כתיב: חי פרעה. כתיב: זכור את יום השבת וביוסף כתיב: וטבוח טבח והכן ... כתיב: כבד את אביך וביוסף כתיב: ויאמר ישראל אל יוסף הלא אחיך רועים בשכם לך ואשלחך אליהם ויאמר לו הנני (בראשית לז ג). כתיב: לא תרצח לא רצח לפוטפר, כתיב: לא תנאף לא נאף לאשת פוטיפר וכו' ". ראה שם שהוא גולש גם לציווים שמעבר לעשרת הדברות. דרך יהודה ויוסף נראה שאנחנו גולשים לנושא הכללי של [מצוות שניתנו טרום סיני](#) עליו כתבנו בפרשת לך לך.

עד שלא נתנה תורה להם והם עשו אותה מאליהם. לפיכך אהבם הקב"ה אהבה גמורה והשווה את שמם לשמו הגדול. עליהם הוא אומר: "אשרי תמימי דרך ההולכים בתורת ה' " (תהלים קיט א), ואומר: "הצור תמימי פעלו" (דברים לב ד), ואומר: "האל תמימי דרכו" (תהלים יח לא).⁹

מסכת ברכות דף ד עמוד ב

אמר רבי אלעזר אמר רבי אבינא: כל האומר "תהילה לדוד" (תהלים פרק קמה) בכל יום שלש פעמים - מובטח לו שהוא בן העולם הבא.¹⁰ מאי טעמא? אילימא משום דאתיא באל"ף בי"ת - נימא: "אשרי תמימי דרך" (תהלים קיט) דאתיא בתמימי אפי"ן!¹¹ אלא משום דאית ביה: "פוחת את ידך" - נימא הלל הגדול דכתיב ביה: "נותן לחם לכל בשר" (תהלים קלו כה) - אלא: משום דאית ביה תרתי.¹²

תלמוד ירושלמי מסכת קידושין פרק א הלכה ט

משנה¹³: כל העושה מצוה אחת, מטיבין לו ומאריכין לו ימיו ונוחל את הארץ. וכל שאינו עושה מצוה אחת, אין מטיבין לו ואין מאריכין לו ימיו ואינו נוחל את הארץ. **גמרא**: כל העושה מצוה אחת מטיבין לו כו', הא כל היושב ולא עבר עבירה נותנין לו שכר כעושה מצוה, ואת אמרת אכן!¹⁴ אלא כן אגן קיימין במחוצה. עשה מצוה אחת מטיבין לו ומאריכין את ימיו ונוחל את הארץ, והעובר עבירה אחת אין מטיבין לו ואין מאריכין ימיו ואינו נוחל את הארץ.¹⁵

תמן תנינן: הא כל היושב ולא עבר עבירה נותנין לו שכר כעושה מצוה.¹⁶ אמר רבי זעירה: מי שבאת לידו ספק עבירה ולא עשאה.¹⁷ אמר רבי יוסי בי רבי בון: מי שיחד לו מצוה ולא עבר עליה מימיו.¹⁸ מה אית לך?¹⁹ אמר

⁹ וזהו "ספר עצמו עם הצדיקים", שהם תמימים והוא תמים וכמו שאומר דוד המלך: "עם חסיד תתחסד עם גבור תתמם" (שמואל ב כב כו). כך מסתיים אחד ממדרשי הפתיחה לספר ויקרא וממנו לקחנו לדרוש ולזרום הלאה עם "אשרי תמימי דרך".

¹⁰ הכוונה היא לפרק שאנחנו מכנים "אשרי יושבי ביתך" שהפסוק הראשון שלו לקוח מפרק פד בתהלים (ראה שם: "מה יְדִידוֹת מְשֻׁנּוֹתֶיךָ ה' צְבָאוֹת"), אבל עיקרו הוא פרק קמה בתהלים שמתחיל בפסוק: "תְּהִלָּה לְדָוִד אֲרוֹמְמֶךָ אֱלֹהֵי הַמֶּלֶךְ וְאֶבְרָכָה שְׁמֶךָ לְעוֹלָם וָעֶד" שהוא האות א (המילים "תהילה לדוד" הן פתיחה) ולאחריו באים פסוקים עם שאר אותיות האל"ף בי"ת. וכאן האב שואל לבן ולבת (תרגולת לליל הסדר): איזו אות חסרה שם? ועוד שאלה: היכן שלוש הפעמים שאנחנו אומרים "אשרי יושבי ביתך" בכל יום?

¹¹ מה המיוחד בפרק "תהילה לדוד" דווקא? משום שהוא בנוי מסדרה של פסוקי אל"ף בית? הרי לנו פרק קיט בתהלים: "אשרי תמימי דרך" שבו כל אות מופיעה שמונה פעמים בשמונה משמעויות שונות (תמימי אפי"ן)! וכאן האב שואל לבן ולבת: אילו עוד פרקים או פיוטים, בפרט כאלה שנכנסו לתפילה, יש לנו שמסודרים בסדר האל"ף בי"ת? ואיפה יש אל"ף בי"ת בסדר יורד (תשר"ק)?

¹² סוף דבר, נבחר פרק קמה "תהילה לדוד", לאומרו שלוש פעמים ביום (ולא פרק קיט שהוא הפרק הארוך בתנ"ך וניתן כעונשי העתקה לתלמידים), משום שיש בו גם אותיות האל"ף בי"ת וגם עניין אזכור הפרנסה, וכדברי הפני יהושע שמובאים בעיונים בגמרא שטיינזלץ: "כ"ב האותיות מסמלות את התורה והפסוק פוחת את ידך מסמל את הצרכים המעשיים של האדם. הקישור של תורה ודרך ארץ הוא מה שחשוב שהאדם יזכור ויזכיר שלוש פעמים ביום. ראה דבריו במקור שם. ראה דברינו [ואספת דגנך](#) בפרשת עקב, בפרט דברי החתם סופר שהבאנו שם בסוף הדף.

¹³ מסכת קידושין סוף פרק א משנה י.

¹⁴ יש כאן שתי בעיות. האחת, במשנה בקידושין עצמה, איך זה שהכל תלוי במצווה אחת שאם עושים אותה אז הכל טוב וזוכים לברכה שלימה ומושלמת; ותמוה עוד יותר הצד השני שאם אין עושים מצווה אחת, אזי ההפסד הוא מלא. הבעיה השנייה היא בעימות של המשנה בקידושין עם משנה במסכת מכות פרק ג משנה טו: "כל היושב ולא עבר עבירה נותנין לו שכר כעושה מצוה", היינו שמספיק שהאדם ישב ולא יעשה עבירה והרי הוא כעושה מצוה אחת ונוחל כל הטוב שבעולם. בעצם יש כאן שלוש בעיות: במשנה בקידושין עצמה, במשנה במכות עצמה ובעימות ביניהן. הסוגיה המקבילה בתלמוד הבבלי היא הגמרא בקידושין לט ע"ב.

¹⁵ התשובה לשאלה הראשונה היא שמדובר כאן ב"מחוצה", היינו מי שחצי ממעשיו מצוות וזכויות וחצי ממעשיו עבירות, וכל מעשה שיעשה יטה את הכף לכאן ולכאן. המקור לכך הוא בתוספתא קידושין פרק א הלכה יג: "העושה מצוה אחת מטיבין לו ומאריכין לו ימיו ושותתיו ונוחל את האדמה וכל העובר עבירה אחת מריעין לו ומקטפין את ימיו ואין נוחל את הארץ ... לעולם יהא אדם רואה את עצמו כאילו חציו זכיי וחציו חייב. עשה מצוה אחת אשריו שהכריע את עצמו לכף זכות. עבר עבירה אחת אילו שהכריע עצמו לכף חובה". זו אכן תשובת הגמרא במקבילה בתלמוד הבבלי קידושין מ ע"ב. ובתוספתא שם יש גם המשך שאומר שמצוה אחת או עבירה אחת יכולים להכריע את העולם כולו לכאן ולכאן: "עשה מצוה אחת, אשריו שהכריע את עצמו ואת העולם לכף זכות. עבר עבירה אחת אילו שהכריע את עצמו ואת העולם לכף חובה".

¹⁶ כאן הוא מגיע לשאלה השנייה שציינו בהערה 14 לעיל, בסתירה הישירה בין המשנה במסכת קידושין והמשנה במסכת מכות.

¹⁷ על מה אומרת המשנה במסכת מכות שמי שיושב ולא עושה עבירה כמוהו כמי שמקיים מצווה? על מי שבאה לידו עבירה, אפילו ספק עבירה, משהו גבולי שאפשר להקל בו ובכל זאת הוא נמנע ממנו. מי שנוזהר גם מספק עבירות או שהוא מסתפק אם לעבור או לא ומתגבר ולא עובר. אדם כזה, יש לו שכר מצווה. ראה במקבילה בתלמוד הבבלי (קידושין לט ע"ב, מ ע"א) שפותר את הבעיה הזו בפיתוי לעבירה ממש, בגדולי ישראל, כגון רב כהנא, רבי צדוק ואחרים שניסו לפתותם לעבירה וכבשו את יצרם ולא התפתו.

¹⁸ על איזו מצווה שאם עושים אותה נותנים לאדם טובה ונחלה גדולה ומאריכים את ימיו? על מצווה "מיוחדת", מצווה שאדם ייחד לעצמו ונוהג בה בהתמדה ובמסירות לאורך זמן רב. ראה למשל סבו של שאול המלך שהיה "מדליק נרות לרבים במבואות האפלים" (תנחומא תצוה סימן ח), דבורה הנביאה "שהיתה עושה פתילות למקדש" (מגילה יד ע"א), יהושע ש"היה משכים ומעריב לבית הוועד והוא היה מסדר את הספסלים ופורש את המחצלות" (במדבר רבה כא יד, פסיקתא זוטרתא (לקח טוב) במדבר פרשת פינחס) ועוד.

¹⁹ איזו דוגמא יש לך למצווה מיוחדת?

רבי מר עוקבן: כגון כיבוד אב ואם.²⁰ אמר רבי מנא: "אשרי תמימי דרך ההולכים בתורת ה' - כהולכים בתורת ה'".²¹ אמר רבי אבון: "אף לא פעלו עוולה בדרכיו הלכו" - כבדרכיו הלכו.²²

מדרש תהלים (בובר) מזמור קיט²³

"אשרי תמימי דרך ההולכים בתורת ה'". אמר שלמה המלך ע"ה: "מתהלך בתומו צדיק אשרי בניו אחריו" (משלי כ ז). ... והקב"ה לא בקש מאברהם אלא שיהיה תמים, שנאמר: "התהלך לפני והיה תמים" (בראשית יז א).²⁴ וכן אמר משה לישראל: "תמים תהיה עם ה' אלהיך" (דברים יח יג). לפני ה' אלהיך אין כתיב כאן, אלא עם ה' אלהיך - אם היית תמים, הרי אתה עם ה' אלהיך.²⁵

דבר אחר: "אשרי תמימי דרך". דור המדבר חסידים היו, וכן היה ר' אליעזר אומר: "אֶסְפוּ לִי חֲסִידַי" (תהלים נ ה), ולא קבלו ישראל עליהם את התורה עד שהלאה אותם ... מאתים וארבעים מיל הלכו ישראל כשקבלו התורה, שנים עשר מיל לפניהם, ושנים עשר מיל לאחריהם, על כל דיבור ודיבור, לכך נאמר אשרי תמימי דרך ההולכים בתורת ה', בתמימות קבלו את התורה. אמר להם: "לא תבשל גדי בחלב אמו" (שמות כג יט), ולא אמרו: למה לא נבשל? אלא קבלו עליהם. אמר להם: "כל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו" (ויקרא ז כד), ולא אמרו לו: למה? אלא קבלו עליהם. ואף על פי שקבלו עליהם, לא אמרו: מה שכרן ונעשה אותן? לכך אמר: "אשרי תמימי דרך".²⁶

²⁰ כמה דפיס קודם, במקבילה בתלמוד הבבלי, קידושין דף לא, יש סיפורים רבים על דוגמאות של מי שהקפידו והתמידו מאד במצוות, כיבוד אב ואם, כגון: דמא בן נתינה, רבי טרפון, אבימי בנו של ר' אבהו ועוד. ובמדרש בראשית רבה טז מהלל רב שמעון בן גמליאל את כיבוד אב ואם של עשו: "כל ימי הייתי משמש את אבא ולא שמשתי אותו אחד ממאה שמשש עשו את אביו. אני, בשעה שהייתי משמש את אבא הייתי משמשו בבגדים מלולכין, ובשעה שהייתי יוצא לדרך הייתי יוצא בבגדים נקיים. אבל עשו, בשעה שהיה משמש את אביו לא היה משמשו אלא בבגדי מלכות, אמר אין כבודו של אבא להיות משמשו אלא בבגדי מלכות".

²¹ הגענו סוף סוף לפסוק שלנו. מי הם תמימי הדרך שאשריהם? אלה המייחדים מצוות כשיטת רבי יוסי בי רבי בון, או אולי גם הנמנעים מספק עבירות כשיטת רבי זעירה. שים לב איך הוא דורש את הפסוק ומשנה את פשוטו. אל תקרי: שההולכים בתורת ה' הם תמימי הדרך ואשרי להם, אלא שתמימי הדרך, המייחדים מצוות ונמנעים מעבירות הם ההולכים, או כהולכים, בתורת ה' ואשרי להם.

²² רבי אבון מחזק את דרשתו של רבי מנא כשהוא מזכיר לנו פסוק סמוך בתחילת פרק קיט בתהלים (פסוק ג שם): "אף לא פָּעְלוּ עֲוֹלָה בְּדַרְכֵי הַלְכוּ". וכאן, ודאי שהפשט הוא שאלה שאינם פועלים עוולות הם ההולכים בדרכיו, או כבדרכיו. ובכך הוא כולל בלי ספק גם את הנמנעים מעבירות ומתחבר לדברי ר' זעירה לעיל.

²³ הריכוז של מרב הדרשות על "אשרי תמימי דרך" נמצא במדרש תהלים על פרק קיט ואנו נביא מקצת מהם, ככל אשר יותיר הדף והזמן, ולא בהכרח בסדר שהם כתובים שם.

²⁴ אברהם הוא התמים הראשון שעליו הוא מרחיב בהמשך המדרש שם: "זהו שאמר הכתוב: הולך בתום ילך בטח (משלי י ט) ... זה אברהם, שנאמר התהלך לפני והיה תמים (בראשית יז א). מה אמר לו הקב"ה: לך לך מארצך וממולדתך, ולא השיב דבר להקב"ה לומר לו מה בין נשב כאן מה בין לילך לעיר אחרת ... ולא עיכב אלא מיד עשה כל מה שאמר לו ... ואף כשאמר לו קח נא את בנך את יחידיך, היה לו להשיב ולא השיב, לומר אתמול אמרת לי כי ביצחק יקרא לך זרע, הריני מקריבו מהיכן אתה מברכני? ולא השיבו, אלא מיד עשה כל מה שאמר לו הקב"ה, שנאמר וישכם אברהם בבקר ויחבוש את חמורו וכו". ומתמימות אברהם יש לנו ללמוד, כפי שהוא ממשך שם ואומר: "ואף משה כן אמר לישראל: מבקשים אתם שיהא הקב"ה עמכם? תפסו תמימות של אברהם, שהתמימות יפה לפני הקב"ה, שנאמר: תמים תהיה עם ה' אלהיך (דברים יח יג), כמו שהוא תמים, שנאמר: הצור תמים פעלו (דברים לב ד), ותורתו תמימה, שנאמר: תורת ה' תמימה (תהלים יט ח)".

²⁵ מקור מדרש זה הוא בספרי דברים פיסקא קעג: "תמים תהיה עם ה' אלהיך - כשאתה תם, חלקך עם ה' אלהיך" והרי לנו חיזוק לפירוש שנתנו בהערה 21 22 לעיל שהחצי הראשון של הפסוק גורם לשני ולא ההפך: אשריהם של תמימי הדרך, שהם כהולכים לפני הקב"ה. התמימות הטבעית, כאברהם, היא הגורמת ללכת עם הקב"ה, ובאברהם גם ללכת לפניו, ככתוב: "התהלך לפני והיה תמים".

²⁶ הרבה נאמר בגנות דור המדבר, אך כאן, שיר הלל לתמימותם. ראה בהמשך המדרש שם: "אשרי תמימי דרך. זה דור המדבר. אמר חזקיהו בר חייא: צפה הקב"ה שאין דור אחר יכול לקבל את התורה כאותו הדור, וצפנה להם, שנאמר: יצפון לישירים תושיה (משלי ב ז). אמר ר' ברכיה בשם ר' חנינא בר אבהו: הכתוב והקב"ה מקלסין אותן לאותו הדור, שנאמר זכר לעולם בריתו דבר צוה לאלף דור (תהלים קה ח)... תדע לך שהיו תמימים: באו לים ואמר להם לירד לים וירדו, וכן למדבר ויצאו, אמר להם לקבל את התורה וקבלו, ועד שלא אמרו להם לקבל אמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע ... ושמא הפסידו ולא זכו לבניהם אחריהם? ת"ל: מתהלך בתומו צדיק אשרי בניו אחריו (משלי כ ז) .. אתה מוצא כשנתחייבו ישראל בדורו של ירמיה, אמר הקב"ה לירמיה לך אמור להם בזכות דור המדבר נהגתי עמכם במדת רחמים שנאמר הלך וקראת באזני ירושלים וגו' (ירמיה ב ב) ... כל אדם שילך בתמימות לפני הקב"ה מזכה לו ולבניו, שנאמר מתהלך בתומו צדיק אשרי בניו אחריו (משלי כ ז), אמר דוד הואיל וכך הוא התמימות יפה לפני הקב"ה, הריני מזמר עליה אשרי תמימי דרך. וכבר הרחבנו לדון על דור המדבר בדברינו [דור המדבר ותקלו לעולם הבא](#) בפרשת שלח לך.

דבר אחר: "אשרי תמימי דרך ההולכים בתורת ה'". זהו שאמר הכתוב: "יונתי בחגוי הסלע" (שיר השירים ב יד), אמר ר' יהודה הלוי בר שלום בשם ר' יהודה בר סימון: אין כתיב יונה אלא יונתי ומה יונתי? אמר הקב"ה: אצלי הם תמים כיונה, אבל אצל אומות העולם ערומים כנחשים, לכך נאמר: "יונתי".²⁷

למה בסוף המזמורים אמר: "תְּעִיתִי כְּשֶׁה אֲבִד בְּקֶשׁ עֲבָדְךָ כִּי מִצֹּתִיךָ לֹא שָׁכַחְתִּי", אמר ר' יהודה [הלוי] בר שלום בשם ר' חגי בר אלעזר: בנוהג שבעולם, כבש שהוא אובד מן הצאן, וכן שור שהוא אבד מן המרעה, מי מבקש את מי? הכבש לרועה, או הרועה לכבש? הוי אומר: הרועה את הכבש, כך אמר דוד לפני הקב"ה: רבש"ע, בְּקֶשׁ אוֹתֵנוּ כִּכְבֵּשׁ הַזֶּה, כמה שאמרת על ידי שמואל הנביא: בקש ה' לו איש כלבבו (שמואל א יג יד), בחנני ה' ונסני בתום שעשיתי, תעיתי כשה אובד בקש עבדך שאני תמים כשה, שנאמר: שה תמים.²⁸

שבת שלום
מחלקי המים

²⁷ וכפי שהוא מסיים שם: "אמר ר' יהודה בר סימון: שהוא תמים אצל הקב"ה, ודוד מפרש: ואהי תמים עמו (תהלים יח כד), אבל אצל אומות העולם הן נחשים ועקרבים, כיון שראה דוד כך היאך הם תמים לפני הקב"ה התחיל מקלס, שנאמר אשרי תמימי דרך". שאומות העולם לא יפרשו את התמימות ונמיכות הקומה של עם ישראל באופן מוטעה. אין אלה, אלא כלפי הקב"ה. אבל כלפי אומות העולם כשהם נוהגים שלא כהוגן עם ישראל, יכול השה התמים להפוך לזאב טורף (בנימין), נחש (דן) ואריה (יהודה). ראה שמות רבה כא ה: "אמר הקב"ה: אצלי הם כיונה פותה כל מה שאני גוזר עליהם עושים ושומעים לי, אבל אצל עובדי כוכבים קשים הם כחיות שנאמר (בראשית מט) גור אריה יהודה, בנימין זאב יטרף, יהי דן נחש עלי דרך, לפיכך הם קשים כנגד עובדי כוכבים".

²⁸ הגם שקצרנו, ראינו לנכון לסיים בפסוק החותם את פרק קיט בו חוזר מוטיב התמימות באופן לא תמים בכלל. לא עוד תמימות שמביאה ללכת בתורת ה' או עם ה', אלא תמימות שכביכול כופה על הרועה לשים לב ולבוא ולהציל את השה האובד בתמימותו.